

SOU 2026:13 Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är den äldsta och den enda riksorganisationen som enbart samlar kvinnojourer och tjejjourer. Vi är en separatistisk och feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors, tjejer och barns livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambandet mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen i dessa frågor. Roks ser att alla kvinnor och tjejer riskerar att utsättas av mäns och killars våld, men att livsvillkor och livsutrymme kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de erfarenheter som förenar oss. Roks ser att alla som upplever och utsätts för våld ska ses som brottsoffer, därför är det viktigt för oss att synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor. Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinnojourerna och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns och killars våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformerna.

Sammanfattning

Roks delar bilden av att organiserad brottslighet och kriminella nätverk orsakar stor skada och otrygghet i samhället. Många kvinnor, tjejer och barn lever under allvarligt våld, hot och kontroll av män i dessa miljöer. Samtidigt anser Roks att utredningen i alltför liten utsträckning analyserar hur kvinnor och tjejer påverkas av de föreslagna åtgärderna och hur mäns våld mot kvinnor fungerar inom organiserad brottslighet.

Roks avstyrker förslagen i deras nuvarande utformning. Roks bedömer att utredningen saknar analyser av kön, våld och kontroll. Detta gäller särskilt förslagen rörande så kallade möjliggörare, samröre med och deltagande i kriminella sammanslutningar.

Roks ser betydande risker att våldsutsatta kvinnor kriminaliseras för handlingar som sker under hot och kontroll. Exempelvis att kvinnor och tjejer i prostitution och människohandel betraktas som medverkande snarare än exploaterade. Vi oroar oss vidare för att kvinnor och tjejer kommer att avstå från att söka stöd eller lämna våldsamma män i dessa miljöer av rädsla för rättsliga konsekvenser. Migrerande kvinnor och kvinnor utan legal status riskerar att påverkas särskilt hårt.

Roks uppmanar utredningen att ta del av Kvinnojouren och tjejjouren i Umeås rapport *Under radarn*, som belyser kvinnors och tjejers livsvillkor och utsatthet i gängkriminella miljöer. Roks anser att rapporten bör utgöra ett viktigt underlag för

utredningens fortsatta arbete. Rapporten finns tillgänglig på Roks webbplats:
[Umeå Kvinnojour släpper förstudie om tjejer i gängkriminella miljöer - Roks](#)

Kvinnor och tjejer i gängkriminella miljöer

Utredningen beskriver personer som möjliggör organiserad brottslighet som personer som exempelvis upplåter bostäder, förvarar pengar eller föremål, transporterar personer eller förmedlar kontakter.

Utredningen analyserar i mycket begränsad utsträckning att många kvinnor och tjejer som utför sådana handlingar själva lever under mäns våld och kontroll. Ofta är kvinnor och tjejer i kriminella miljöer våldsutsatta partners, ekonomiskt beroende, utsatta för sexualiserat våld, traumabundna, hotade till livet, kontrollerade genom barn eller familj eller exploaterade i prostitution eller människohandel.

Trots detta behandlas kvinnor och tjejer i stor utsträckning som autonoma och rationella aktörer snarare än personer vars handlingsutrymme begränsas av våld och rädsla.

Roks saknar i detta avseende särskilt analyser av hur coercive control och normaliseringsprocesser påverkar dessa tjejer och kvinnor. Vi saknar helt resonemang om mäns våld mot kvinnor inom kriminella miljöer, hur hot och våld påverkar kvinnors möjlighet att säga nej, risken att kvinnor kriminaliseras för överlevnadsstrategier och risken för ökat dödligt våld mot kvinnor som försöker lämna nätverk.

Konsekvenser för jämställdhet

Avsnittet om konsekvenser för jämställdhet är mycket begränsat och står inte i proportion till förslagets potentiellt långtgående konsekvenser för kvinnor och tjejer.

Utredningen analyserar i princip inte alls hur våldsutsatta kvinnor påverkas av kriminalisering av samröre. Vi ser inga analyser av hur kvinnor i beroendeställning påverkas, hur kvinnor i prostitution och människohandel riskerar att drabbas, hur mammor påverkas i relation till barn och vårdnad och hur rädsla för rättsliga konsekvenser kan hindra kvinnor och tjejer från att söka stöd eller skydd.

Roks anser att detta är särskilt allvarligt eftersom kvinnor och tjejer i dessa miljöer ofta redan har låg tillit till och rädsla gentemot myndigheter och stor rädsla för att förlora sina barn, bli utvisade, bli misstänkliggjorda eller utsättas för grovt sexuellt eller dödligt våld.

Kvinnor i prostitution och människohandel

Roks ser särskilt allvarligt på att utredningen i mycket liten utsträckning analyserar konsekvenserna för kvinnor och tjejer i prostitution och människohandel.

Prostitution och människohandel är former av mäns våld mot kvinnor och tjejer och är starkt kopplade till organiserad brottslighet. Kvinnor i prostitution och människohandel befinner sig ofta i situationer präglade av hot, migrationsojämlikhet och sexualiserat våld.

I sådana situationer kan kvinnor tvingas utföra handlingar som skulle kunna tolkas som deltagande eller möjliggörande av kriminalitet: Roks ser en betydande risk att exploaterade kvinnor kommer att betraktas som medverkande snarare än som våldsutsatta kvinnor i behov av skydd och stöd varför vi önskar att utredningen gjort mer omfattande analyser av vad det får för konsekvenser.

Avslutande synpunkter

Roks anser att organiserad brottslighet måste bekämpas, men att detta inte får ske på bekostnad av våldsutsatta kvinnor och barns säkerhet och rättigheter.

Utredningen saknar i stora delar analyser av förslagets inverkan på kvinnor som lever med mäns våld, dess konsekvenser för hennes mycket begränsade handlingsutrymme i våldsamma miljöer.

Roks efterlyser därför en fördjupad jämställdhetsanalys med en konsekvensanalys för våldsutsatta kvinnor och barn, tydligare skydd för personer som agerat under hot, våld eller kontroll, ett starkare barnrättsperspektiv och en tydligare förståelse av prostitution och människohandel som mäns våld mot kvinnor och tjejer.

Det finns annars en betydande risk att kvinnor och tjejer som redan lever under mäns våld och exploatering också kommer att kriminaliseras av staten.

I detta ärende har Roks kanslichef Amanda Wickberg varit föredragande och Roks ordförande Adine Samadi beslutat.

Stockholm 18 maj 2026
Adine Samadi Ordförande Roks